

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA
RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI

G'oziev Murodjon Shokirjonovich

Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchi

Xasanova Ruxsora Rasuljon kizi

Farg'ona davlat universiteti, 3-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamlashtirishning iqtisodiyotdagi ahamiyati, ayniqsa tadbirkorlikni rivojlantirishdagi o'rnini ko'rib chiqilgan. Shunindan raqamli texnologiyalardan foydalanishning xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti tajribalari yoritilgan.

Kalit so'zlar. Raqamlashtirish, raqamli iqtisodiyot, moliyalashtirish, elektron hukumat, axborotlashtirish, elektron biznes, mehnat faoliyati, texnologiya, jamiyat, samaradorlik, ishlab chiqarish.

THE IMPORTANCE OF DIGITALIZATION IN THE DEVELOPMENT OF BUSINESS
ACTIVITY

Goziev Murodjon Shokirjonovich

Fergana State University, teacher

Xasanova Ruxsora Rasuljon kizi

Fergana State University, 3rd year student

Abstract. This article examines the importance of digitization in the economy, especially in the development of entrepreneurship. Experiences of the economy of foreign countries in the use of such digital technologies are highlighted.

Key words. Digitization, digital economy, financing, e-government, informatization, e-business, labor activity, technology, society, productivity, production.

Raqamli transformatsiya jamiyatni yanada modernizatsiya qilish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish salohiyatiga ega. Shu nuqtai nazardan, amalga oshirilayotgan islohotlar, shuningdek, Yangi O'zbekistonning kelgusi besh yilga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi doirasida barcha asosiy sohalarni raqamlashtirish hamda mamlakatda haqiqiy axborot jamiyatini barpo etishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash, soliq va qishloq xo'jaligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi "Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasini

tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-sonli farmoni qabul qilinib[1], «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasi iqtisodiyot tarmoqlari, ijtimoiy soha va davlat boshqaruvi tizimining jadal raqamli rivojlanishini ta'minlash, shu jumladan elektron davlat xizmatlarini ko'rsatish mexanizmlarini yanada takomillashtirish maqsadida ishlab chiqilgan.

Raqamli iqtisodiyotga o'tishning asosi sifatida raqamlashtirish jarayoni ob'ektiv voqelik talablari bilan belgilanadi va birinchi navbatda uning sub'ektlari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishga tayanadi. Raqamli texnologiyalar iqtisodiy faoliyatni tashkil etish shakllarining o'zgarishiga olib keladi, hodisalarning mohiyatini murakkablashtiradi, ularni o'zgartiradi.

So'nggi paytlarda turli mamlakatlarda raqamli iqtisodiyot ustuvor yo'nalish bo'lib kelmoqda, buni raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va rag'batlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va strategiyalari mavjudligi ham ko'rsatmoqda. Faqat Evropa Ittifoqi (EI) mamlakatlarida, 2017 yilda iqtisodiyotni raqamlashtirish bo'yicha 30 dan ortiq milliy va mintaqaviy dasturlar mavjud edi.

Raqamli evolyusiya indeksi (*DEI*) bo'yicha Norvegiya, SHvetsiya, SHveysariya, Daniya, Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Buyuk Britaniya, Gonkong va AQSH etakchilik qilmoqda.

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda etakchi rol AQSH va Xitoyga tegishli bo'lib, ular blokcheyn texnologiyalari bilan bog'liq barcha patentlarning 75 foizini, narsalar internetiga global xarajatlarning 50 foizini va jahon miqyosidagi 75 foizdan ortig'ini tashkil etadi. Bundan tashqari, ushbu mamlakatlar dunyodagi 70 ta eng yirik raqamli platformalar bozor kapitallashuvining 90 foizini tashkil qiladi. Shu bilan birga, Evropada 4%, Afrika va Lotin Amerikasi birgalikda - atigi 1% ni tashkil qiladi.

Raqamli Iqtisodiyotni o'lchashda turli yondashuvlardan foydalanish tufayli uning hajmi jahon yalpi ichki mahsulotining 4,5 dan 15,5 foizigacha o'zgarib turadi. Mutaxassislarning fikricha, yaqin kelajakda biz raqamlashtirish hisobiga iqtisodiyot sur'atlarining oshishini kutishimiz kerak. Shunday qilib, 2025 yilga kelib Xitoyda internet texnologiyalari hisobiga YAIMning 22 foizigacha o'sishi kuzatilishi mumkin, AQSHda raqamli texnologiyalar tomonidan yaratilgan qiymatning kutilayotgan o'sishi 1,6-2,2 trillion AQSH dollarini tashkil qilishi mumkin.

Biznesning raqamli transformatsiyasiga moslashish tezligini quyidagi ko'rsatkichlar asosida hisoblangan Biznesni raqamlashtirish indeksini tahlil qilish orqali baholash mumkin: keng polosali Internet, bulutli xizmatlar, RFID-texnologiyalari, ERP-tizimlari va elektron tijoratda ishtirok etishdan foydalanish darajasi. 2021-yilda yetakchi o'rinlarni Indeks qiymati 50 ball bilan Finlyandiya, Belgiya (49), Yaponiya (48), Niderlandiya (48), Daniya (47) egallagan.

An'anaga ko'ra xizmat ko'rsatish sohasida yetakchi o'rinlarni egallab kelayotgan kichik biznes faoliyatning turli sohalarida innovatsiyalarni joriy etish uchun platforma bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bois raqamli texnologiyalar, mobil internetdan foydalanish zamonaviy kichik biznesni rivojlantirish manbai bo'lishi mumkin.

Shunday qilib, statistic ma'lumotlarga ko'ra, 2022 yilda Evropa Ittifoqidagi Internetga kirish imkoniga ega bo'lgan barcha korxonalarining 96 foizi keng polosali ulanishdan foydalangan. Mobil keng polosali ulanish o'sib bormoqda, 2022 yilda kichik biznesning 70 foizi ushbu turdagi kirishdan foydalanadi.

Kichik biznes tomonidan raqamli texnologiyalardan foydalanishning eng keng tarqalgan vositalariga quyidagilar kiradi:

- customer relationship management (SRM) - mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish tizimlari;

- enterprise resource planning (ERP) - korxonalar resurslarini boshqarish (resurslar tushunchasiga quyidagilar kiradi: materiallar, uskunalar, mehnat resurslari va boshqalar). ERP -tizimlari kompaniyadagi moliyaviy, kadrlar va inventar oqimlarining nazorati, boshqarilishi va shaffofligini ta'minlaydi;

- bulutli hisoblash xizmati - murakkab hisob-kitoblarni amalga oshirish, ma'lumot almashish, ma'lumotlarni saqlash, sun'iy intellekt imkoniyatlariga kirish va h.k. uchun foydalaniladi. Bulutli yechimlar o'zaro funksional shaffoflik va ma'lumotlarning izchilligini ta'minlaydi, axborot platformalarini minimal yoki hech qanday xarajatsiz yangilash jarayonini tezlashtiradi, operatsion xarajatlarni kamaytirish va muhim mijoz ma'lumotlari va ichki ma'lumotlar xavfsizligini kafolatlash. Evropa Ittifoqi ma'lumotlariga ko'ra, Shimoliy Evropaning sanoatlashgan mamlakatlaridagi kichik biznes o'z faoliyatida CRM - tizimlaridan eng faol foydalanuvchilar quyidagilar hisoblanadi: Germaniya - 43,35%, Gollandiya - 43,09%, Belgiya - 39,76%. Turli mamlakatlarda kichik biznes sub'ektlari tomonidan ERP texnologiyalaridan foydalanish (ERP - bu korxonalar resurslarini rejalashtirish) turlicha: sanoat kooperatsiyasi rivojlangan mamlakatlarda bunday tizimlar faol joriy etilmoqda (masalan, Belgiya - 48,78%, Ispaniya - 41,76%, Litva - 41,3%) va birinchi navbatda moliyaviy bozorlar va xizmatlarga yo'naltirilgan (masalan, Buyuk Britaniyada - 14,5%) yoki kichik hajmdagi innovatsion ishlab chiqarishga ega mamlakatlarda kichik biznesda ERP ulushi kichik (masalan, Turkiya - 10,02%). Raqamli texnologiyalar bilan bog'liq bulutli hisoblash Skandinaviya mamlakatlaridagi kichik korxonalarda eng ko'p rivojlangan: Finlyandiya - 62,3%, Shvetsiya - 54,1%, Daniya - 53,74%, Norvegiya - 47,8%. Bu mamlakatlar katta hajmdagi dasturiy mahsulotlar ishlab chiqaradi va startap ekotizimlarini faol rivojlantiradi.

Kichik biznesni raqamlashtirish va ularni raqamli iqtisodiyotga jalb qilishning yana bir usuli raqamli mahsulotlar ishlab chiqarish va bozorda sotishdir. O'z mohiyatiga ko'ra innovatsion kichik biznes quyidagi innovatsion raqamli texnologiyalarni ishlab chiqarishda faol ishtirok etishi mumkin:

- simsiz aloqa texnologiyalari: IoT qurilmalari va ilovalarini ishlab chiqish, smartfonlar va boshqa qurilmalar uchun turli ilovalarni ishlab chiqish;

- virtual va to'ldirilgan reallik texnologiyalari: virtual va to'ldirilgan reallik uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqish, virtual va to'ldirilgan reallik bilan o'zaro aloqada

bo'lish uchun qurilmalarni (ko'zoynak, dubulg'a va boshqalar) ishlab chiqish va ishlab chiqarish;

- raqamli texnologiyalarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan chiplar, sensorlar, protsessorlarni ishlab chiqish va ishlab chiqarish;
- sanoat dasturlari uchun yangi robot va sensorli tizimlarni ishlab chiqish;
- raqamli makon uchun mahsulotlarni loyihalash va loyihalash;
- sun'iy intellektdan foydalanishning yangi yo'nalishlarini ishlab chiqish;
- kvant tizimlari uchun dasturiy ta'minotni ishlab chiqish;
- raqamli dizayn va qurilish va boshqalar.

REFERENCES:

63. Doklad o sifrovoy ekonomike, 2019. Sozdanie stoimosti i poluchenie vygod dlya razvivayushixsya stran – Jeneva, OON, 2019.
64. Kahhorov O.S. Oliy ta'lim muassasalari marketing faoliyati samaradorligini boshqarish. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2019 yil. -141 b.
65. Nabiev D. Sovershenstvovanie upravleniya marketingom obrazovatel'nykh uslug v usloviyax modernizatsii ekonomiki. Avtoref. ... dokt. ekonom. nauk. –Tashkent, 2009. – 48 s.
66. Mannopova, M. S. (2018). Turizm yo'nalishida ta'lim berishning o'ziga xos xususiyatlari. *Бухоро вилоятининг туристик ва инвестицион салоҳияти халқаро илмий-амалий конференция материаллари*, 1(6), 307-310.
67. Маннопова, М. С. (2019). Хорижий мамлакатларда аҳоли бандлигини таъминлашнинг моделлари ва уларнинг ўзига хос хусусиятлари. *Европа Иттифоқи Erasmus+дастурининг MAGNET – Университетлар Ўзбекистонда ўрта ёш аҳолини ўқитиш ва касбга тайёрлаш марказларининг асосий ҳамкори*, 1(5), 150-151.
68. Маннопова, М. С. (2019). Инвестиция бу мамлакат драйвери – истиқболли иқтисодийнинг кафолатидир. *Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожлантиришнинг долзарб масалалари. Халқаро илмий-амалий конференция илмий мақолалар ва материаллари тўплами. Андижон*, 1(7), 106-109.
69. Маннопова, М. С. (2019). Кластеры-как драйвер экономики. *II-Международная научно-практическая конференция Аграрная экономика в условиях глобализации и интеграции ВНИОПТУСК. г.Москва*, 1(9), 23-25.
70. Маннопова, М. С. (2020). Фарғона вилоятида мева-сабзавотчилик соҳасида эришилган ютуқлар ва камчиликлар. *Фарғона вилоятини инновацион ривожлантириш: муаммолар ва ечимлар мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари Фарғона*, 1(6), 124-127.
71. Маннопова, М. С. (2019). Озиқ-овқат саноати равнақининг беқиёс аҳамияти. *Ўзбекистон иқтисодий ахборотномаси*, 1(1), 44-47.

72. Маннопова, М. С. (2022). Ўзбекистонда мева-сабзавотчилик йўналишидаги кластерларни ривожлантириш ва бошқаришнинг асосий вазифалари. *Biznes-эксперт*, 1(6), 48-52.
73. Халматжанова, Г. Д., & Маннопова, М. С. (2020). РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ С УЧЁТОМ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 238-244).
74. Khalmatjanova, G. D., & Mannopova, M. S. (2021). Priority areas in agricultural development in the Republic of Uzbekistan. In *The Challenge of Sustainability in Agricultural Systems: Volume 1* (pp. 49-54). Cham: Springer International Publishing.
75. Маннопова, М. С. (2019). Основные проблемы в сфере переработки плодоовощной продукции в Республике Узбекистан. *Образование и наука в России и за рубежом*, (16), 175-180.
76. Маннопова, М. С., & Абдуллаева, Ш. Э. (2021). Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигини диверсификациялаш жараёнида мева-сабзавот кластерларини ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятларини. *Экономика и социум*, 10, 89.
77. Mannopova, M. S. (2020). РАЗВИТИЕ КЛАСТЕРОВ В ПЛОДООВОЩНОМ НАПРАВЛЕНИИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ И ИХ ФУНКЦИИ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 320-324).
78. Маннопова, М. С., & Хасанов, И. М. (2020). РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИЙ-ГАРАНТИЯ ПЕРСПЕКТИВНОЙ ЭКОНОМИКИ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 301-306).
79. Mannopova, M. S., & Khalildinov, A. A. (2022). THE IMPORTANCE OF THE EFFECTIVE USE OF FRUIT VEGETABLE CLUSTERS IN AGRICULTURE OF UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje*, 29, 117-120.
80. Mannopova, M. S. (2022). Main Directions of Development of Fruit and Vegetable Clusters in Agriculture of Uzbekistan. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(11), 106-109.
81. Mannapova, M., & Abdullayeva, S. (2022). THE WORK DONE AND THE DESIGNATED TASKS FOR THE DEVELOPMENT OF FRUIT AND VEGETABLE CLUSTERS IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje*, 24, 1126-1129.
82. Абдуллаева, Ш. Э., & Маннопова, М. С. (2022). Основные направления развития и управления плодоовощными кластерами. *Ta'lim fidoyilari*, 6(7), 507-512.
83. Abdurahimovna, C. D., & Sultanbekovna, M. M. (2022). Cost and Accounting Concepts in Accounting and Their Accounting. *Global Scientific Review*, 4, 21-26.

84. Маннопова, М. С. (2022). Ўзбекистон қишлоқ хўжалигида мева-сабзавотчилик кластерларини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари. *New innovations in national education*, 1(6), 12-16.
85. Маннопова, М. С. (2022). Жаҳон мамлакатларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришнинг самарали ёндошувлари. *New innovations in national education*, 1(6), 4-11.
86. D.A.Chilmatova. Transition to International Financial Reporting Standards. *American journal of economics and business management*. ISSN: 2576-5973 Vol. 5, No.11,2022
87. D.A.Chilmatova. Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish. *Scientific Progress Volume 3 | ISSUE 2 | 2022* ISSN: 2181-1601 552-
88. D.A.Chilmatova. Minimum standards of remuneration for labor and its reflection in accounting in Uzbekistan. *Obrazovanie i nauka va Rossii za rebajom. Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal*. №16 2019. Vol. 64
89. Sultonbekovna, M. M., & Shuxratovich, A. S. (2023). O 'ZBEKISTON QISHLOQ XO 'JALIGIDA YER RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ASOSIY YO 'NALISHLARI. *Journal of new century innovations*, 23(3), 39-45.
90. Sultonbekovna, M. M. (2023). OZBEKISTONDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARISHNING OZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Journal of new century innovations*, 23(3), 25-31.
91. Sultonbekovna, M. M., & Esonovna, A. S. (2023). O 'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Journal of new century innovations*, 23(3), 58-64.
92. Sultonbekovna, M. M. (2023). MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASTERI KORXONALARI FAOLIYATIDA BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH. *Journal of new century innovations*, 23(3), 18-24.
93. Xalildinov, A. A. (2023). MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI. *Journal of new century innovations*, 23(3), 46-51.
94. Халилдинов, А. А., & Ашуров, Ш. Ш. (2023). УПРАВЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНЫМ ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА. *Journal of new century innovations*, 23(3), 32-38.
95. Халилдинов, А. А. (2023). КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. *Journal of new century innovations*, 21(2), 87-96.
96. Халилдинов, А. А. (2021). Иқтисодиётни рақамлаштиришда инновациялар. Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар, 1(6), 296-301.

97. Khalildinov, A. A., & Ashurov, S. S. (2022). The Importance of Rational Use of Natural Resources in the Economy and Specific Features of its Management. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(11), 82-85.

98. Khakimov, D. R., Khalildinov, A. A., & Abdullaeva, S. E. (2022). THE MAIN FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF MARKET RELATIONS IN THE FIELD OF HIGHER EDUCATION. *Gospodarka i Innowacje.*, 29, 94-100.

99. Khakimov, D. R., Kurbanov, D., & Khalildinov, A. A. (2022). Formation of New Economic Mechanisms in the Field of Education. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(11), 76-81.